

International Federation of
Library Associations and Institutions

IFLAn suositukset 0–18-vuotiaiden lasten kirjastopalveluille

Kehittänyt IFLAn Library Services to Children and Young Adults Section
Toimittanut Carolynn Rankin

2. tarkistettu painos vuoden 2003 suosituksista
Versio 1.1.1

Kesäkuu 2018

Elokuussa 2018 hyväksynyt IFLAn Professional Committee

Suomenkielinen käännös:
Anna Missilä, toukokuu 2019

The text of this document has been translated into Finnish and differences from the original text may occur. This translation is provided for reference purposes only.

IFLA Library Services to Children and Young Adults Section
Toimittanut Carolynn Rankin, 2018

Kiitokset

IFLAn Libraries for Children and Young Adults Section on kiitollinen kaikille niille, jotka osallistuivat tarkistustyöhön.

© 2018 by IFLA Library Services to Children and Young Adults Section;
Edited by Carolynn Rankin. Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0
Kansainvälinen -käyttöluvalla (CC BY 4.0). Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

IFLA
P.O. Box 95312
2509 CH Den Haag
Netherlands

Sisältö

Johdanto	4
Suosituksissa käsitelty ikäryhmä.....	4
Osa A	5
Lastenkirjastojen tehtävä ja päämäärät	5
Lastenkirjaston tehtävä	5
Lastenkirjaston päämäärä	5
Lastenkirjaston hallinto	5
Osa B	6
Henkilöstö – osaaminen ja tiedot.....	6
Lastenkirjaston työntekijöiden opinnot, kehitys ja koulutus.....	6
Eettiset normit ja arvot.....	7
Rahoitus sekä budjetin ja taloudellisten resurssien käyttö	7
Rahoituslähteet.....	8
Kumppanuudet ja yhteistyö	8
Osa C	9
Kokoelman kehittäminen ja hoito	9
Julkaisumuodot	10
Kokoelman kehittämisen ja hoidon periaatteet	11
Fyysiset ja digitaaliset resurssit.....	11
Teknologia lastenkirjastossa.....	11
Osa D.....	12
Ohjelmat ja yhteisölle tarjottava toiminta	12
Osa E	13
Tilojen suunnittelu ja viihtyisyyden luominen.....	13
Ikävaihtelu.....	13
Kalustus ja varusteet.....	14
Valaistus	14
Opasteet ja reitit	14
Kirjastotilojen saavutettavuus	14
Terveys ja turvallisuus	14
Käyttäjien kuunteleminen	14
Osa F.....	16
Markkinointi ja mainonta	16
Osa G.....	16
Arviointi ja vaikutus	16
Lähteet.....	18

Johdanto

IFLAn lasten- ja nuortenjaosto (Libraries for Children and Young Adults Section, C&YA Section) on ottanut tehtäväkseen tarkistaa viimeksi vuonna 2003 julkaistut *Suosituksset lasten kirjastopalveluille*, jotka kuvailevat lapsille suunnattujen kirjastopalveluiden hyviä käytäntöjä. IFLAn standardit ovat kansainvälisesti arvioituja, julkaistuja ja säännöllisesti päivitettyjä asiakirjoja, joista jokainen kuvastaa viimeisintä yhteisymmärrystä periaatteista, suosituksista, hyvistä käytännöistä ja malleista koskien tiettyä toimintaa tai palvelua.

Yleisten kirjastojen nykytilassa on merkittäviä eroavaisuuksia eri puolilla maailmaa. Monille lastenkirjaston työntekijöille nämä IFLAn suositukset edustavat lähinnä pitkän aikavälin tavoitteita arjen asettaessa haasteita jo yksin kirjojen hankinnalle sekä lukemisen tukemiselle. Suositukset eivät ole sääntökokoelma ihanteellisten kirjastopalveluiden suunnitteluun kaiken kykyisille lapsille. Niissä esitetään mahdollisesti toteuttamiskelpoisia asioita ja samalla otetaan huomioon se, että kehittyvien, keskitulotason sekä teollistuneiden maiden välillä on huomattavia eroja sosiaalisissa, kulttuurisissa ja taloudellisissa olosuhteissa. Jokainen yleinen kirjasto palvelee erilaista yhteisöä ja sitä myötä korostaa toiminnassaan eri asioita ja käyttäjätarpeita. IFLAn suosituksia 0–18-vuotiaiden lasten kirjastopalveluille voidaan käyttää tukemaan lastenkirjastopalveluiden kehitystä ja parannusta maailman eri alueilla.

Nämä suositukset edistävät ja kannustavat kehittämään tehokkaita kirjastopalveluja kaiken kykyisille lapsille tarjoamalla kansainväliselle kirjastoyhteisölle opastusta lasten tarpeista ja oikeuksista tietoon, lukutaitoon ja lukemiseen. Tavoite on auttaa yleisiä kirjastoja toteuttamaan korkealaatuisia lasten palveluita digitaalisella ajalla sekä tunnistaa kirjaston muuttuva rooli modernissa yhteiskunnassa. [IFLAn Global Vision](#) -keskustelu osoittaa, että kirjastot ovat vahvasti sitoutuneita ydinrooleihinsa lukutaidon tukemiseen, oppimiseen ja lukemiseen, ja että ne keskittyvät yhteisöihinsä. Opetuksen laatu ja yleinen lukutaito mainitaan [YK:n kestävän kehityksen Agenda2030-julistuksessa](#).

Tarkistetut suositukset tarjoavat ajantasaista tietoa ja ammatillisia näkemyksiä niille, jotka suunnittelevat tai toteuttavat lasten kirjastopalveluita ja -ohjelmia. Ne on suunnattu kirjastonhoitajille, kirjaston henkilökunnalle, kirjaston johtajille ja hallinnon työntekijöille, sekä kirjasto- ja tietopalvelualan oppilaitosten opiskelijoille ja opettajille. Suositukset voivat olla apuna, kun vaikutetaan päätäjiin ja niihin henkilöihin, jotka muotoilevat kehittämisperiaatteita. Tiedot auttavat myös kansalaisjärjestöjä, jotka tukevat lapsille ja heidän perheilleen suunnattuja lukutaitoa ja lukemista edistäviä ohjelmia.

Suosituksissa käsitelty ikäryhmä

[YK:n Yleissopimus lasten oikeuksista](#) (UNCRC) määrittelee lapsen alle 18-vuotiaaksi henkilöksi, ja nämä suositukset käsittelevät nimenomaan 0–18-vuotiaita. Tähän sisältyy palvelut ja resurssit vauvoille ja taaperoilta, lapsille sekä nuorille aikuisille. Termiä lastenkirjaston työntekijä käytetään näissä suosituksissa viittaamaan myös henkilöihin, jotka tekevät työtä kaikkein pienimpien tai nuorten aikuisten kanssa.

Lastenkirjasto tarjoaa palveluita ja ohjelmia kaikille paikallisen yhteisön jäsenille muussa kuin kaupallisessa julkisessa tilassa. Tämä tarkoittaa kaikkia lapsia riippumatta rodusta, uskonnosta, sukupuolesta, kulttuuritaustasta, sosioekonomisesta asemasta, älykkyydestä tai fyysisistä kyvyistä. Näiden suositusten kattaman laajan ikäryhmän vuoksi ne väistämättä käsittelevät myös nuorten aikuisten kohderyhmää. Nuori aikuinen voidaan määrittellä henkilöksi, joka elää lapsuuden ja aikuisuuden välivaihetta. Kirjastopalveluissa yleisesti käytetty nuorten aikuisten ikäryhmä on 12–18 vuotta. Tätä voidaan laajentaa koskemaan myös yli 18-vuotiaita. Jokainen kirjasto määrittelee oman nuorten aikuisten ikäryhmänsä, sillä se voi vaihdella kulttuuritaustan ja maan mukaan.

On tärkeää huomioida, että lastenkirjasto ei tarkoita samaa kuin koulukirjasto, sillä niillä on eri tehtävät ja tavoitteet. Yleinen kirjasto ja koulukirjasto jakavat päämäärän tutustuttaa lapset kirjastopalveluihin ja luoda elinikäisiä oppijoita, mutta ne vastaavat eri yhteisöjen tarpeisiin. Lisätietoa koulukirjastoista on saatavilla [IFLAn School Library Guidelines](#) -asiakirjasta (2015).

Osa A

Lastenkirjastojen tehtävä ja päämäärät

Lastenkirjaston tehtävä

Lastenkirjaston tehtävä on toimia tiedon, oppimisen ja kulttuurin keskuksena, joka hankkii ja tarjoaa pääsyn merkityksellisiin ikä- ja osaamistason mukaisiin tietoihin, ohjelmiin ja palveluihin niillä kielillä, jotka ovat lasten, heidän perheidensä ja huoltajiensa monikulttuurisen yhteisön käytössä. Lukutaidon, oppimisen ja lukemisen tukeminen tunnustetaan yleisesti keskeiseksi tämän tehtävän toteuttamisessa.

Lastenkirjaston päämäärä

Lastenkirjaston päämäärä on tarjota resursseja ja palveluita eri välineiden kautta, jotta kaikenikäisten ja -kykyisten lasten tarpeet koulutuksen, tiedon ja henkilökohtaisen kehityksen suhteen toteutuvat. Tähän kuuluu niin harrastukset ja vapaa-aika, kuin myös lasten terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen. Lapsille suunnatuilla kirjastopalveluilla on olennainen rooli demokraattisen yhteiskunnan kehityksessä ja ylläpitämisessä, sillä ne tarjoavat lapselle laajan ja monimuotoisen valikoiman tietoa, ideoita ja mielipiteitä. [YK:n Yleissopimus lasten oikeuksista](#) (UNCRC) tarjoaa tukea lapsille ja nuorille suunnattujen kirjastolinjausten ja käytäntöjen kehittämiseen. Sopimuksessa on 54 artiklaa, jotka kattavat kaikki lapsen elämään liittyvät aiheet sekä määrittävät ne yhteiskunnalliset, poliittiset, taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset oikeudet, jotka kuuluvat kaikille lapsille kaikkialla. Lasten tulisi voida luottaa kirjastoihin, mitä tulee heidän oikeuksiinsa tietoon ja koulutukseen. Lastenkirjaston työntekijät ovat tärkeitä lasten oikeuksien edistäjiä, sillä heillä on olennainen rooli lukutaidon kehittämisessä sekä tiedon välittämisessä lukutaidon ja lukemisen merkityksestä. **Yleinen lukutaito** mainitaan tavoitteena [YK:n kestävän kehityksen Agenda2030 -julistuksessa](#).

Mahdollisuudet kehittää kieltä, lukutaitoa ja lukemista ovat tärkeitä. Lastenkirjastolla on avainasema avustaa näiden taitojen kehittämisessä tarjoamalla mielekkäitä resursseja ja palveluita lapsille ja heidän perheilleen.

Tavoitteet:

- Edistää jokaisen lapsen oikeutta tietoon, lukutaitoon, kulttuuriseen kehitykseen, elinikäiseen oppimiseen sekä luoviin ohjelmiin vapaa-ajalla.
- Tarjota lapsille laaja valikoima sopivia resursseja ja välineitä.
- Auttaa lapsia kehittämään digitaalisia medialukutaitoja.
- Tarjota kulttuuri- ja vapaa-ajan ohjelmia, jotka suuntautuvat lukemiseen ja lukutaitoon.
- Tarjota erilaista toimintaa lapsille, vanhemmille ja huoltajille.
- Keskittyä lasten kohtaamiin esteisiin, sekä puolustaa heidän vapauttaan ja turvallisuuttaan.
- Rohkaista lapsia tulemaan itsevarmoiksi ja asiantunteviksi yksilöiksi ja kansalaisiksi.
- Mahdollistaa kumppanuuksia yhteisön sisällä, jotta yhdessä voimme tarjota ohjelmia ja palveluita kaikille yhteisön lapsille ja heidän perheilleen, mukaan lukien niille, jotka eivät kuulu hallitsevaan ryhmään ja jotka voivat olla taloudellisesti vähäosaisia.

Lastenkirjaston hallinto

Hallinnossa on kyse toimintaperiaatteiden laatimisesta sekä niiden toteuttamisen valvomisesta. Se vaatii näkemystä: sitä, että ollaan varmoja lastenkirjaston päämäärästä sekä sen tavoitellusta vaikutuksesta. Hyvässä hallinnossa tarvitaan myös nuhteettomuutta: sitä, että organisaatio toimii avoimesti ja läpinäkyvästi sekä rehellisesti ja vilpittömästi.

Jotta lastenkirjastot voivat säilyttää tehtäviensä toteuttamiseen tarvittavan palvelutason, ne tarvitsevat tuekseen lainsäädäntöä ja jatkuvaa rahoitusta. Lastenkirjastojen johtajien tulee ymmärtää sitä lainsäädäntöä, joka vaikuttaa kirjaston toimintaan. Tähän sisältyy lainsäädäntö, joka koskee varainhoitoa, tietosuojaa, työsuojelua sekä lastensuojelua ja -hyvinvointia. Riittävät rahoitustasot ovat ratkaisevan tärkeitä sille, voiko lastenkirjasto menestyksekkäästi kehittää palveluntarjontansa periaatteita

ja käyttää olemassa olevia resurssejaan mahdollisimman tehokkaasti. Tähän tarvitaan hyvää resurssien vastuullisen käytön johtamista, joka on myös osa hallintoa. Toimintaperiaatteet tulee panna täytäntöön, jotta voitaisiin todella vaikuttaa lasten ja heidän perheidensä elämään.

Osa B

Henkilöstö – osaaminen ja tiedot

Lastenkirjaston työntekijät tarvitsevat paljon erilaisia taitoja ja ominaisuuksia, kuten ihmissuhdetaitoja, yhteiskunnallista valvutuneisuutta, ryhmätyö- ja johtamiskykyjä sekä työskentelyorganisaation toimintaperiaatteiden ja menettelytapojen osaamista. On tärkeää, että henkilökunnalla on asiantuntemusta lasten palveluista, mukaan lukien ammatillista osaamista ja etenkin tietoa lapsen kehitykseen ja psykologiaan liittyvistä teorioista. Tehokkaasti ja ammattimaisesti johdetut lastenkirjastot tarvitsevat koulutettuja ja sitoutuneita lastenkirjaston työntekijöitä, jotka suunnittelevat, toteuttavat, hoitavat ja arvioivat palveluita ja ohjelmia, jotta ne vastaavat toimintayhteisön lasten ja heidän perheidensä tarpeisiin. Lisäksi he tukevat lapsia poistamalla esteitä, joita sosioekonomiset olosuhteet, kulttuuri, etuoikeudet, kieli, sukupuoli-identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen, kyvyt ja muut erot aiheuttavat.

IFLAn Children and Young Adults Section -jaoston mukaan tehokas ja asiantunteva lastenkirjaston työntekijä:

- Ymmärtää lasten kehityksen ja psykologian teorioita, mukaan lukien viestintää, kieltä ja lukutaitoa, sekä ymmärtää niiden merkityksen kirjastopalveluille.
- Käyttää vakiintuneita tekniikoita tunnistaakseen paikallisen yhteisön lasten ja heidän perheidensä tarpeet.
- Suunnittelee, toteuttaa tehokkaasti ja arvioi erilaisia hauskoja ja houkuttelevia ohjelmia ja toimintoja, jotka vastaavat paikallisen yhteisön kaikkien lapsien tarpeisiin.
- Osoittaa tietonsa ja osaamisensa ajankohtaisesta lastenkulttuurista: kirjallisuudesta, peleistä, musiikista ja elokuvista, lasten digitaalisten sisältöjen ja medioiden käytöstä, sekä muista materiaaleista, jotka vaikuttavat monipuolisen, kaikenkattavan ja relevantin lasten kokoelman muodostamiseen.
- Pysyy ajan tasalla uusista teknologiatrendeistä, digitaalisesta maailmasta ja sosiaalisesta mediasta, sekä niiden merkityksestä lasten kirjastopalveluille.
- Luo viihtyisän ja kannustavan ympäristön lapsille ja heidän perheilleen mahdollistaen kirjaston resurssien helpon käytön sekä helpon osallistumisen ohjelmiin ja toimintoihin.
- Mahdollistaa yhteisön osallistamisen ja kumppanuuksien rakentamisen.
- Viestii ja toimii yhteistyössä yhteisön muiden lapsia ja heidän perheitään palvelevien järjestöjen kanssa saavuttaakseen yhteisiä tavoitteita.
- Viestii tehokkaasti lasten ja heidän perheidensä kanssa.
- Asettaa tavoitteita, kehittää suunnitelmia sekä asettaa lasten kirjastopalveluita tärkeysjärjestykseen.
- Työskentelee luovasti ja tehokkaasti kollegojen kanssa toteuttaakseen lastenkirjaston tavoitteet ja tärkeysjärjestyksen.
- Suunnittelee, hallinnoi, valvoo ja arvioi lastenkirjaston taloudellisia resursseja, jotta palvelutavoitteet saavutettaisiin.
- Osaa arvioida omaa toimintaansa, on joustava ja kehittää säännöllisesti ammatillisen osaamistaan.

Lisäesimerkkejä osaamisesta tarjoaa American Library Association -järjestön (ALA) Association for Library Service to Children -jaosto (ALSC), jonka [Competencies for Librarians Serving Children in Public Libraries](#) -suositukset käsittelevät 0–14-vuotiaiden lasten palveluja. Young Adult Library Services Association -järjestö (YALSA) on julkaissut teini-ikäisten palveluja koskevat [Teen Services Competencies for Library Staff](#) -suositukset.

Lastenkirjaston työntekijöiden opinnot, kehitys ja koulutus

Lasten kirjastopalveluiden laatu ja tehokkuus riippuu henkilökunnan osaamisesta. Henkilökunnan tulisi kehittää ja päivittää osaamistaan jatkuvasti. Kuten [UNESCO:n/IFLAn yleisiä kirjastoja koskevassa](#)

[manifestissa vuodelta 1994](#) alun perin todetaan: ”Kirjastonhoitaja on aktiivinen kanava käyttäjien ja resurssien välillä. Asianmukaisten palveluiden takaamiseksi kirjastonhoitajan ammattikoulutus ja jatkuva täydennyskoulutus ovat välttämättömiä.”

IFLAN [Guidelines for Continuing Professional Development: Principles and Best Practices](#) -asiakirjassa todetaan, että kukin kirjasto- ja tietopalvelualan ammattilainen on pääasiassa itse vastuussa jatkuvasta tietojensa ja osaamisensa kehittämisestä. Työnantajat ovat kuitenkin vastuussa siitä, että henkilökunnalle tarjotaan kehitysohjelmia ja tukea heidän jatkuvaa kouluttautumistaan varten. Tähän vaaditaan organisaation sitoutumista sekä olemassa olevaa tehokasta henkilöstöpolitiikkaa ja käytäntöjä, jotta henkilökunnan oppimiseen on käytettävissä tarvittava määrä aikaa ja rahaa. Jotta lastenkirjastossa olisi töissä sitoutuneita ja koulutettuja ammattilaisia, kaikilla palvelun osa-alueilla on oltava tarjolla koulutusta. Tähän sisältyy henkilökunnan koulutus, joka mahdollistaa oikeudenmukaisen ja eri kulttuurit huomioon ottavan palvelun tarjoamisen kaikille ryhmille. Lastenkirjastotyön tulisi olla osa jokaisen yleisen kirjaston eettisten normien ja arvojen koulutusohjelmaa.

Eettiset normit ja arvot

Lastenkirjaston työntekijöillä on vastuu ylläpitää korkealaatuisia eettisiä normeja työskennellessään lasten, heidän perheidensä, muiden henkilökunnan jäsenten sekä yhteisön kumppanijärjestöjen kanssa. Kaikkia yhteisön lapsia ja nuoria aikuisia tulisi kohdella samanarvoisesti riippumatta heidän kyvyistään tai taustastaan. Lastenkirjaston työntekijät ovat sitoutuneet tarjoamaan tasa-arvoisen ja vapaan pääsyn tietoon ja palveluihin. Tätä havainnollistetaan [IFLAN Global Vision -raporttitiivistelmässä](#). Heidän tulee osoittaa kulttuurista osaamista, eikä antaa henkilökohtaisten asenteiden ja mielipiteiden vaikuttaa siihen, keitä paikallisen yhteisön lapsia palvellaan, mitä ohjelmia tarjotaan, tai miten aineistoa valitaan, esitellään ja tarjotaan käyttöön.

[IFLAN Code of Ethics and Professional Conduct](#) -säännöt, jotka IFLAN hallitus hyväksyi vuonna 2012, esittävät joukon eettisiä ehdotuksia opastamaan kirjastonhoitajia ja muita tietotyöntekijöitä. Nämä koskevat luonnollisesti myös lastenkirjaston työntekijöitä ja kattavat seuraavat alueet:

- pääsy tiedon pariin
- vastuut yksilöitä ja yhteisöä kohtaan
- tietosuoja, salassapito ja läpinäkyvyys
- avoin saatavuus ja henkinen omaisuus
- puolueettomuus, henkilökohtainen koskemattomuus ja ammatilliset taidot
- suhteet kollegoihin sekä työnantajan ja työntekijän välinen suhde.

Esimerkkejä sekä lisätietoa löytyy sääntöasiakirjasta.

IFLAN Freedom of Access to Information and Freedom of Expression (FAIFE) Advisory Committee -komitea on koostunut yli 60 [kirjastotyön eettistä periaatetta](#) eri puolilta maailmaa. Tavallisesti kansalliset kirjasto- tai kirjastotyöntekijöiden järjestöt ovat ottaneet nämä suositukset käyttöön. Joissain tapauksissa valtion virastot ovat panneet suositukset täytäntöön. Oikeudenmukainen pääsy tallennetun tiedon pariin sekä ajattelun vapaus ovat perusarvoja, joita [Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen artikla 19](#) sekä [IFLAN ydinarvot](#) ilmentävät.

Rahoitus sekä budjetin ja taloudellisten resurssien käyttö

Rahoitus on eräs kirjastojen suurimmista haasteista, kuten [IFLAN Global Vision](#) osoittaa. Lastenkirjastojen tulee varmistaa, että päättäjät ymmärtävät niiden arvon ja vaikutuksen. Lastenkirjasto tarvitsee tarkoituksenmukaisen budjettimäärärahan, jotta se voi vastata yhteisön palvelu- ja ohjelmatarpeisiin. Määrärahaan otetaan huomioon paikalliset olosuhteet, ja lastenkirjaston työntekijöiden tulisi pystyä kehittämään rahoitusesityksiä omalle hallintoviranomaiselleen ja ulkopuolisille virastoille. Riittävä rahoitus on ratkaisevan tärkeää lastenkirjaston menestymiselle, ja sitä tarvitaan paitsi kirjastoa perustettaessa, myös jatkuvaan ja säännölliseen ylläpitoon. Ilman pitkäaikaista soveltuvaa rahoitusta on mahdotonta kehittää palveluntarjonnan toimintaperiaatteita tai käyttää olemassa olevia resursseja tehokkaimmalla mahdollisella tavalla. Loppujen lopuksi minkä tahansa ohjelman tai projektin toteutus voidaan kiteyttää seuraavasti: ”tämä on mahtava idea, mutta miten se rahoitetaan?”

Ihannetilanteessa lastenkirjaston henkilökunta työskentelee yhteistyössä johtoryhmän kanssa kehittäessään budjettia ja tarkastellessaan vastuullisia vaihtoehtoja laadukkaiden resurssien ja palveluiden toteuttamiseen paikallisen yhteisön lapsille.

Lastenkirjaston työntekijöiden tulisi tietää, kuinka tunnistaa lastenkirjaston tarpeet ja kehittää vuosibudjetti. Tätä silmällä pitäen heidän tulee:

- Ymmärtää kirjasto-organisaation budjetoitint prosessi.
- Tietää aikataulut budjettikierrokselle, mukaan lukien toiminta- ja tulobudjeteille, jotka tavallisesti laaditaan vuosittain ajankohtaisten toimintojen rahoittamiseksi.
- Olla selvillä budjetin tilivelvollisuusprosesseista.
- Tuntea budjetointiin liittyvät avainhenkilöt.

Lastenkirjaston vuosibudjettiin kuuluu muun muassa seuraavat osatekijät:

- uudet resurssit (esimerkiksi kirjat, aikakauslehdet, lelut ja leikkivälineet, multimedia ja digitaaliset materiaalit, makerspace-tarvikkeet)
- uudet laitteet (taulutietokoneet, pelikonsolit)
- TVT-laitteiden ja ohjelmistojen käyttöön liittyvät kulut sekä lisenssikulut, mikäli nämä eivät ole osa koko kirjasto-organisaation yleistä TVT-budjettia
- tarvikkeet ja hallinnolliset materiaalit
- markkinointitapahtumat ja materiaalit
- rahoitus ohjelmia ja toimintoja varten
- rahoitus mainontaa ja markkinointia varten
- henkilökunnan koulutus ja kehitys
- henkilökunnan palkat
- yleiskustannukset kuten vuokra, siivous, lämmitys ja valaistus
- kirjastojärjestelmän kulut.

Henkilökunnan palkka- ja koulutuskulut voivat olla osa lastenkirjaston budjettia, mutta voi olla myös tarkoituksenmukaisempaa sisällyttää ne kirjasto-organisaation yleiseen henkilökuntabudjettiin. Lastenkirjaston työntekijän tulisi olla mukana näiden kustannusten arvioinnissa, sillä henkilöstöön käytetty rahamäärä vaikuttaa olennaisesti siihen, mikä on lastenkirjaston aukiolotuntien määrä sekä mikä on sen tarjoamien palveluiden määrä ja laatutaso.

Ohjelmia, palveluita ja aloitteita tulee seurata ja arvioida, ja niistä tulee tehdä selontekoja. Näitä tietoja voidaan sisällyttää toimintakertomukseen, joka kertoo, miten budjetti on käytetty. Tämä osoittaa, onko lastenkirjaston ohjelmiin ja resursseihin käytetty rahamäärä ollut tarpeeksi suuri kattamaan sen tehtävät ja saavuttamaan toimintaperiaatteiden tavoitteet. Toimintakertomukseen tulisi sisällyttää näyttöä kirjaston palveluiden ja ohjelmien laadusta sekä niiden vaikutuksesta käyttäjäyhteisöön (katso Osa G, Arviointi ja vaikutus).

Rahoituslähteet

Yleiset kirjastot saavat rahoitusta lukuisista eri lähteistä, mutta näiden lähteiden rahoitusosuudet vaihtelevat riippuen kunkin maan paikallisista tekijöistä. Päälähteitä ovat verotus ja valtionosuudet paikallisella, alueellisella tai keskushallinnon tasolla. Kirjastojen tulisi etsiä lisätulonlähteitä projektien rahoitusta varten. Näitä lähteitä voi olla esimerkiksi lahjoitukset rahoituslaitoksilta tai yksityishenkilöiltä, kaupallisesta toiminnasta saatava tulo tai käyttäjämaksut, sekä sponsorointitulot kumppanijärjestöiltä. Yhteisökirjastot, jotka eivät saa taloudellista tukea kaupungilta, alueelta tai valtiolta, joutuvat hankkimaan vuosittaisen rahoituksensa muista lähteistä.

Kumppanuudet ja yhteistyö

Yleiset kirjastot ovat laajan, viihtyisän ja saavutettavan perusrakenteensa ansiosta tärkeitä kumppaneita paikallisessa yhteisössä. Tehokkaiden ja pysyvien kumppanuuksien rakentaminen voi auttaa varmistamaan parhaat tilat, palvelut ja mahdollisuudet yhteisön kaiken kykyisille lapsille. Lastenkirjaston työntekijöiden tulee työskennellä yhteistyössä ja kehittää vahvoja kumppanuuksia muiden yhteisön järjestöjen sekä elinikäisen oppimisen ja koulutuksen sidosryhmien kanssa, jotta yhteisöissä

voitaisiin saavuttaa paras mahdollinen osallistumisen taso. Kumppanuudet voivat tapahtua strategisella tasolla, mikä tarkoittaa, että organisaatioilla tai järjestöillä on toimintaperiaate yhteistyöstä, jota tehdään yhteisten pyrkimysten saavuttamiseksi. Kirjaston työntekijät tekevät perinteisesti yhteistyötä keskenään ja toisten ammatinharjoittajien kanssa sekä kehittävät käytäntöyhteisöjä.

Lastenkirjaston työntekijöillä tulee olla hyvä tietämys asiakasryhmistä ja heidän tulee työskennellä tukeakseen monimuotoisten yhteisöjen tarpeita. Heitä pidetään hyvinä ns. hankalasti tavoitettavien ryhmien saavuttamisessa sekä sellaisten kumppanuuksien menestyksekkäässä rakentamisessa, jotka perustuvat lukemiseen ja perheiden oppimiseen sekä yhteisön julkituotuihin tarpeisiin. Paikallisen yhteisön ominaisuudet voivat muuttua ajan myötä, mutta tarve rakentaa kumppanuuksia ja ylläpitää verkostoja pysyy. Yhteisölähtöisen lähestymistavan omaksuminen voi auttaa kirjaston työntekijöitä muuttamaan toimintaansa niin, että suunnittelu ja päätöksenteko on yhteistä ja osallistavaa.

Kirjaston henkilökunnalla tulee olla kyky luoda kumppanuuksia yhteisön muiden lasten etua ajavien ryhmien kanssa. Tutkimusnäyttö osoittaa, että kirjastopalveluilla on luonnollinen yhteys yhteisön toimijoihin kuten esimerkiksi kouluihin, nuorisotyöhön, sairaaloihin (lääkäreihin ja lastenlääkäreihin) ja terveyskeskuksiin, sosiaalipalveluihin, paikallisiin yrityksiin, kulttuuri- ja taideryhmiin, vapaaehtoissektoriin sekä muihin yleishyödyllisiin organisaatioihin. Yhteistyö näiden eri sektoreiden kanssa tuo lisäarvoa kirjaston toiminnalle erityisesti lapsille ja heidän perheilleen suunnatussa lukemisen edistämistyössä, tai kun etsitään ratkaisuja saavutettavuuden esteille yhteisössä.

Yhteydet yhteisökumppaneihin laajentavat kirjaston vaikutusala ja auttavat löytämään uusia kohderyhmiä ja enemmän mahdollisia käyttäjiä. Tämä voi johtaa uusien ja parempien palveluiden kehittämiseen ja tarjoamiseen, jotta yhteisön lasten ja perheiden tarpeisiin voidaan vastata. Paikallisen yhteisön organisaatioiden osallistaminen tarjoaa lastenkirjaston työntekijöille mahdollisuuden:

- Määritellä lapsiasiakkaiden palveluprofiili tarkasti.
- Tunnistaa kielellisesti, taloudellisesti ja kulttuurillisesti monimuotoisten yhteisön jäsenten tarpeet ja tärkeät asiat paikallistasolla.
- Tarjota uusille ja olemassa oleville ohjelmille mahdollisuutta markkinointiin sekä kirjastossa että kumppaniorganisaatioissa.
- Olla mukana kumppanuuksissa, jotka palvelevat hyvin kaikkia kumppaneita.

Esikoulut, lastentarhat ja muut opetuslaitokset ovat myös tärkeitä kumppaneita lastenkirjaston työntekijälle. Lastenkirjaston työntekijän tulee tarjota kouluille monia erilaisia ohjelmia, kuten:

- kirjastovierailuita
- kirjastonkäytön opetusta
- tiedonhaun opetusta
- lukemisen edistämistä
- lainauspalveluita
- kulttuuriohjelmia
- läksykerhoja ja tukea kotitehtävissä
- kirjailija- tai sadunkertojavierailijoita
- tiloja opetushenkilöstön tapaamisia varten.

Osa C

Kokoelman kehittäminen ja hoito

Lastenkirjastojen tulee tarjota valikoima eri kehitystasoisille sopivia materiaaleja eri julkaisumuodoissa ja vastata kaikkien ikäryhmien tarpeisiin. Lastenkirjaston kokoelmien kokoon tai sisältöön ei ole olemassa mitään yleisiä normeja. Kokoelmiin ja palveluihin tulee kuulua kaikenlaisia soveltuvia välineitä ja moderneja teknologioita sekä perinteisiä materiaaleja. Kirjaston varaston sekä verkossa käytettävien materiaalien tulee heijastaa laajaa mielipiteiden, arvojen ja näkökulmien valikoimaa. Kaikki yleisen kirjaston palvelema yhteisöt tulee olla edustettuina lastenkirjaston resursseissa. Lasten ja heidän

perheidensä tulisi osallistua materiaalien valintaan. Kokoelman tulee olla houkutteleva, ajantasainen, hyväkuntoinen ja sellainen, että se on järjestetty lapsille intuitiivisella tavalla.

Materiaalien sisällön tulee olla monimuotoista ja paikallisesti merkityksellistä, esimerkiksi:

- materiaalia kaikilla yhteisössä puhutuilla kielillä
- paikallisten kirjailijoiden ja kuvittajien luomaa materiaalia
- resursseja, jotka tukevat paikallisten koulujen tarpeita.

Monimuotoisuuden tulisi olla edustettuna saatavilla olevissa resursseissa siten, että tarjotaan materiaaleja jotka:

- Ovat osallistavia heijastaen esimerkiksi sukupuoli-identiteetin, kykyjen, sosioekonomisen taustan, seksuaalisen suuntautumisen ja perhekoonpanojen monimuotoisuutta.
- Edustavat tasapuolisesti eri sukupuolia ja rotuja.

Eräs lähde kokoelman kehittämiseen on IFLAn [The World Through Picture Books](#) -kuvakirjaluettelo, joka tarjoaa kirjastonhoitajien valitseman valikoiman kuvakirjoja eri puolilta maailmaa.

On tärkeää, että kirjaston kokoelmia arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti, jotta varmistetaan, että kaikilla yhteisön lapsilla on saatavilla valikoima laadukkaita uusia materiaaleja ja resursseja, jotka heijastavat paitsi paikallisen yhteisön, myös koko maailman kulttuuria. Tämä pitää sisällään monikulttuuriset materiaalit ja resurssit vammaisille ja LGBTQ+-lapsille, tai ystäväystymistä käsittelevät ja kiusaamisen vastaiset materiaalit. Esimerkiksi tarina, jossa esiintyy vammaisen henkilö, voi auttaa vammaista lasta näkemään itsensä positiivisessa valossa ja tarjota kaikille lapsille näkemyksiä sellaisiin kokemuksiin, joita heillä ei välttämättä ole ollut.

Tyypillisessä lastenkirjastossa voi olla tarjolla seuraavia kirjastomateriaaleja, vaikka lista ei olekaan kaikenkattava:

- eri-ikäisille sopivia kauno- ja tietokirjallisia teoksia
- hakuteoksia
- resursseja yhteisön ensisijaisella kielellä
- resursseja yhteisön vähemmistökielillä
- tietokonepelejä
- leluja
- lelejä ja palapelejä
- soittimia
- oppimateriaaleja
- äänikirjoja
- aistimateriaaleja
- vauvojen aarekoreja
- välineitä, työkaluja ja materiaaleja makerspace-ohjelmiin.

Työskennellessään yhteistyössä muiden yhteisön organisaatioiden kanssa kirjastot voivat myös kierrättää sellaisia oppimateriaaleja, kuten esimerkiksi viittomakielisiä DVD:itä tai pistekirjoituskirjoja.

Julkaisumuodot

Materiaaleja tulee tarjota eri muodoissa. Lastenkirjaston kokoelmiin voi kuulua seuraavia julkaisumuotoja, vaikka lista ei olekaan täydellinen ja uusia julkaisumuotoja voi tulla saataville:

- fyysiset julkaisumuodot (painetut ja elektroniset), mukaan lukien kirjat, äänikirjat, sarjakuvat, lehdet, CD:t, DVD:t, videopelit, pistekirjoitusmateriaalit
- digitaaliset julkaisumuodot, mukaan lukien musiikin, elokuvien ja e-kirjojen suoratoisto verkossa, opetus- ja viihdeohjelmistot, paikallisten ja maailmanlaajuisten oppimateriaalien tietokannat.

Kokoelman kehittämisen ja hoidon periaatteet

Jokaisella yleisellä kirjastolla tulee olla kirjaston johdon vahvistamat kirjalliset kokoelman kehittämisen ja hoidon periaatteet lastenpalveluille. Periaatteiden tulee varmistaa johdonmukainen lähestymistapa lapsille tarkoitettujen kirjastokokoelmien kehitykseen ja hoitamiseen. Periaatelinjaus luo pohjan tulevaisuuden suunnittelulle ja auttaa tärkeimpien asioiden määrittämisessä erityisesti mitä tulee taloudellisten resurssien kohdistamiseen. Muodolliset periaatelinjaukset voivat auttaa kirjastoa keskusteluissa sekä käyttäjien, hallintoviranomaisten että rahoituslaitosten kanssa. Nämä linjaukset tukevat organisaation tavoitteiden saavuttamista sekä osoittavat tilivelvollisuutta ja sitoutumista sovittuihin päämääriin.

Lisätietoa kokoelman kehittämisestä saat [The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development](#) -asiakirjan (2001) 4. luvusta.

Fyysiset ja digitaaliset resurssit

Lastenkirjaston fyysisiin ja digitaalisiin resursseihin kuuluu tilat, välineet ja resurssikokoelmat. Materiaalien tulisi olla ladattavissa aina kun se on mahdollista. Kirjastojen verkkosivujen ja digitaalisen sisällön tuotteiden tulee olla [Verkkosisällön saavutettavuusohjeiden \(WCAG\) 2.0](#) mukaisia. On hyödyllistä pyytää avustavia teknologioita käyttäviä ihmisiä testaamaan välineiden ja palveluiden käytettävyyttä.

Lastenkirjaston työntekijöiden kannattaa harkita kumppanuutta lukemisesteisiä palvelevan erityiskirjaston kanssa, jotta lapsilla olisi saatavilla lisämateriaaleja joko kirjastossa tai esimerkiksi kotiinkuljetuksella. Nämä kirjastot voivat myös tarjota erityisesti suunniteltuja, kokonaisuudessaan saatavilla olevia kirjastoluetteloita ja digitaalisen sisällön tuotteita.

Teknologia lastenkirjastossa

Kirjaston työntekijät voivat edistää lasten ja nuorten aikuisten digitaalisia lukutaitoja. Lastenkirjastoilla on hyvä mahdollisuus hyödyntää uusia teknologioita, jotka voivat tukea lukemisen ja oppimisen tarpeita. Teknologia tarkoittaa useimmille lapsille innostusta, viihtymistä ja hauskuutta. Kirjastojen tulee olla paikkoja, joissa lapset voivat sekä käyttää teknologiaa ja päästä kiinni tietoon ja resursseihin, että oppia kriittisesti arvioimaan tätä kautta saatavaa tietoa. Vanhemmille, huoltajille ja kasvattajille tulee tarjota ohjausta kuinka valita ja käyttää turvallisesti teknologiaa tukemaan lasten kehittyviä kykyjä, sekä kuinka käyttää kirjaston tarjoamaa teknologiaa. Lisätutkimusta kenties tarvitaan, jotta voidaan ymmärtää lasten ja nuorten aikuisten digitaalisia taitoja ja toteuttaa sopivia lukutaito-ohjelmia.

Kirjaston työntekijöiden tulee edistää kirjaston roolia turvallisena paikkana ja tarjota ohjausta lapsille, nuorille aikuisille, heidän vanhemmilleen ja huoltajilleen siitä, miten verkossa toimitaan turvallisesti. Kirjaston henkilökunnalla pitää olla tietoa ja taitoa helpottaa digitaalisen median käyttöä. IFLAn C&YA-jaoston [Statement on Social Media, Children and Young Adults @ the Library - Safety, Privacy and Online Behavior](#) -julkilausuma tarjoaa opastusta. Digitaalisen lukutaidon ohjelmat ja ohjeet voivat auttaa lasten opettamisessa asioista, kuten valeutisista, verkkokiusaamisesta, herjaamisesta ja vihakampanjoista.

TVT-palvelut lastenkirjastossa ovat yhtä tärkeitä kuin aikuisten osastolla. Tarjolla tulee olla online-luetteloita, multimedia- ja internet-työasemia, taulutietokoneita ja valikoima ohjelmistoja (sekä kirjastossa käytettäväksi että lainattavaksi). Kirjastot ovat usein tärkeitä nopean internetyhteyden tarjoavia yhteisön keskuksia. Kirjaston työntekijöiden täytyy ottaa huomioon oman maansa voimassaolevat oikeudelliset näkökohdat koskien lasten internetin käyttöä.

Tietokoneet, muut digitaaliset laitteet ja ilmainen internetyhteys voivat auttaa kriittisten esteiden ylityksessä sellaisia ihmisiä, joilla ei ole näitä resursseja käytössä kotonaan. Jos lapsilla ei ole internetyhteyttä kotonaan, materiaaleja voidaan ladata lapsen laitteelle, tai lainattavalle laitteelle voidaan ladata valmiiksi kirjoja. Aina kun vain mahdollista, ladattavien materiaalien tulee olla yhteensopivia suosittujen laitteiden kuten älypuhelimien ja taulutietokoneiden kanssa, joissa on sisäänrakennettuja esteettömyysominaisuuksia. Nämä laitteet vähentävät tarvetta kalliimman erityisteknologian käyttöön, ja niillä voidaan myös taata yhtäläiset käyttömahdollisuudet vammaisille lapsille. Kirjastot, joilla on ns. maker-teknologiaa (esimerkiksi 3D-tulostin), voivat käyttää sitä esteettömien ohjelmamateriaalien tuottamiseen.

Osa D

Ohjelmat ja yhteisölle tarjottava toiminta

Tehokkaat ohjelmat ja yhteisölle tarjottava toiminta täytyy suunnitella muuttuva väestö ja paikallisen yhteisön moninaisuus mielessä pitäen. Tähän tarvitaan käsitystä yhteisön väestötieteellisestä koostumuksesta. Työskennellessään paikallisissa yhteisöissä, lastenkirjaston työntekijät voivat osoittaa sitoutumistaan monimuotoisuuteen, sisällyttämiseen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen tarjoamalla palveluita, ohjelmia ja resursseja, jotka vastaavat näiden yhteisöjen erityistarpeisiin, sekä toimimalla yhteistyössä ja kuuntelemalla yhteisöä. On tärkeää, että kirjaston työntekijät havainnoivat ja kuuntelevat asiakkaita, sekä suunnittelevat heidän tarpeisiinsa vastaavia palveluita.

Yleisillä kirjastoilla on erityisvastuu tukea lukemaan oppimista ja edistää lapsille tarkoitettuja kirjoja ja muita medioita. Lastenkirjastot tarjoavat lapsille mahdollisuuden kokea lukemisen nautintoa sekä sitä innostusta, joka syntyy tiedon ja mielikuvituksen tuotteiden löytämisestä. Lapsia, heidän vanhempiaan ja huoltajiaan tulee tukea kirjaston parhaassa mahdollisessa käytössä sekä painetun ja elektronisen median käyttötaitojen kehittämisessä. Lastenkirjaston työntekijät edistävät aktiivisesti lukijan kehitystä, joka lisää itseluottamusta ja lukunautintoa, sekä tarjoavat lapsille mahdollisuuksia jakaa lukukokemuksiaan. Lastenkirjaston tulee tarjota erityisiä tapahtumia kaiken kykyisille lapsille. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi satutunnit ja kirjaston palveluihin ja resursseihin liittyvät toiminnot. On myös tärkeää saada lapset ja nuoret aikuiset osallistumaan erilaisten toimintojen kehittämiseen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi lukupiirit, tuutorointi ja joukkoistaminen.

Toiminta ja ohjelmat voivat sisältää:

- kirjastonkäytön opetusta
- informaatiolukutaitoa ja perheiden lukutaitotoimintaa
- lukemisen edistämistä ja lukijan kehitystä
- lainauspalveluita
- lukupiirejä
- kulttuuriohjelmia
- läksykerhoja
- kirjailijavierailuita ja satutunteja
- LGBTQ+-ohjelmia, kuten drag queen -satuhetkiä tai sateenkaarifatuhetkiä
- vauvojen ja taaperoiden riimitelyhetkiä
- askartelua
- koodauskerhoja ja -tapahtumia
- makerspace-toimintaa
- luovaa toimintaa
- musiikki- ja näytelmä-tapahtumia.

Edistäessään toimintaa yhteisössä kirjaston tulee taata palvelut kaikille yhteisön jäsenille, mukaan lukien esimerkiksi vammaisille lapsille, maahanmuuttajille, pakolaisille sekä niille ihmisille, jotka ovat leimaantuneet jollakin tavalla. Tukeakseen osallisuutta kirjaston tulee tiedottaa vammaisjärjestöjä kirjaston esteettömistä kokoelmista ja palveluista, sekä ottaa nämä järjestöt mukaan yhteisötoimintaan ja ohjelmien kehitykseen. Lastenkirjaston työntekijät voivat ottaa yhteyttä opettajiin, jotka tunnistavat usein ensimmäisenä lapset, joilla on oppimisvaikeus kuten [lukuhäiriö](#) tai autismi. Tieto esteettömyydestä tulee löytyä kirjaston verkkosivuilta ja mainosmateriaaleista. Kaikkien ohjelmien ja toimintojen tulee olla osallistavia, sillä osallistuvan lapsen mahdollinen vamma ei ole aina ilmeinen.

Osa E

Tilojen suunnittelu ja viihtyisyyden luominen

Lastenkirjasto tarvitsee sopivat tilat yleisessä kirjastossa. Jos kyseessä on kirjastorakennus, jossa on tarjolla palveluita kaikille yhteisön ikäryhmille, lapset tarvitsevat tarkoituksenmukaisen osan koko kirjastotilasta. Ihannetilanteessa lasten palveluille on oma tilansa kirjastorakennuksen sisällä. Lasten tilojen pitää olla helposti tunnistettavissa ja erotettavissa kirjaston muista osista.

Lastenkirjaston tilojen tulee olla hyvin suunniteltuja, jotta ne pystyvät vastaamaan nykyisiin ja tuleviin tarpeisiin. Tila on resurssi, jota kirjaston henkilökunta hoitaa samoin kuin varastoa, henkilöstöä ja rahasioita. Sen lisäksi, että tilan tulee vastata eri ikäryhmien tarpeisiin, sitä pitää pystyä käyttämään erilaisiin toimintoihin – esimerkiksi opiskeluun tai aineiston selailuun; perheiden tai nuorisoryhmien sosiaaliseen tilankäyttöön; suurempiin tapahtumiin kuten satuhetkiin, vauvojen ja taaperoiden riimitelyhetkiin, läksykerhoihin ja kirjailijoiden esityksiin.

Kirjastot pyrkivät houkuttelemaan lapsia ja nuoria aikuisia asiakkaiksi tarjoamalla erilaisia palveluita ja välineitä, jotka vetoavat tiettyihin ikäryhmiin. Näihin kuuluu viihtyisä fyysinen tila. Kaikenikäisten lasten tulisi pitää kirjastoa kutsuvana, houkuttelevana, haastavana ja turvallisena vierailupaikkana. Lastenkirjasto on paikka tapaamiselle, leikille ja viestinnälle. Sen pitäisi olla turvallinen, kannustava ja viihtyisä paikka, joka mahdollistaa erilaisten ideoiden vaihtamisen. Kutsuva ilmapiiri ja hyvä suunnittelu kannustaa lapsia käyttämään kaikkia kirjaston resursseja, lukemaan ja viipymään kirjastossa. Tutustuminen kieleen ja kirjallisuuteen alkaa kirjoista ja lukemisesta, joten sellaisia tiloja tarvitaan, joissa lapset voivat viettää aikaa kirjojen parissa ja kuunnella tarinoita.

Lasten kirjastotilojen suunnitteluun ja kokoon ei ole olemassa mitään yleispäteviä normeja. Seuraavat seikat tulee ottaa huomioon suunnitellessa lasten kirjastotiloja:

- Keskeinen sijainti pohjakerroksessa, mikäli mahdollista.
- Käyttäjien ikäryhmälle soveltuva suunnittelu.
- Kaikille kirjastonkäyttäjille soveltuva suunnittelu, myös niille, joilla on erityistarpeita.
- Riittävä koko, jotta tilaa on kirja-, sanomalehti- ja aikakauslehtikokoelmalle, muille kuin painetuille resursseille ja varastolle, lukualueille, tietokonepisteille, näyttelyalueille sekä kirjaston henkilökunnan työskentelyalueelle.
- Joustavuus, joka mahdollistaa erilaiset toiminnat. Tilaa tulisi voida käyttää ja järjestää uudelleen moniin erilaisiin toimintoihin, mukaan lukien musiikkiin, leikkiin, satuhetkiin, itsenäiseen oppimiseen ja digitaalisen lukutaidon kehittämisen työpisteille.
- Tarkoituksenmukaiset opasteet ja reitit.
- Tila lastenhoidolle, mukaan lukien imetykselle ja vaipanvaihdoille.
- Perheystävälliset ja sukupuolineutraalit wc-tilat.
- Ikäryhmästä riippuvat melutekijät.
- Tarkoituksenmukainen ja riittävä valaistus, luonnon- tai keinovalo.
- Tarkoituksenmukainen huonelämpötila (esim. ilmastointi, lämmitys), jolla taataan hyvä työskentely-ympäristö vuoden ympäri.
- Tilan ja kalusteiden tulee olla lasten turvallisuutta käsittelevien määräysten mukaisia.

Ikävaihtelu

Lapset eivät ole homogeeninen kohderyhmä. Heillä on erilaisia kykyjä, lahjoja, taitoja ja tarpeita, jotka riippuvat heidän iästään sekä kulttuurisesta, sosiologisesta ja taloudellisesta taustastaan. Tämä tulee ottaa huomioon suunniteltaessa kirjaston tiloja ja kalustusta. Koska lastenkirjasto kattaa laajan ikä- ja kykyhaarukan vauvoista nuoriin aikuisiin, tilan ja kalusteiden suunnittelun tulee sopia eri tarpeisiin.

Lasten ja nuorten aikuisten kirjastotilan suunnittelu vaatii erityisosaamista ja -taitoja. Tärkein näistä on tiedot käyttäytymisestä ja tiedontarpeista. On haastavaa tehdä tilasta viihtyisä kaikenikäisille lapsille ja nuorille. Heidän tarpeensa, halunsa ja odotuksensa kirjastopalveluille nousevat heidän kokemuksistaan sekä sosiaalisista, kasvatuksellisista ja kulttuurisista vaikutuksista. Lasten kasvaessa ja tullessa yhä

itsenäisemmiksi ja kiinnostuneemmiksi sosiaalisesta kanssakäymisestä, haasteena on tarjota kirjastossa viihtyisiä tila verkostoitumiseen, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja lukukokemuksesta nauttimiseen.

Kalustus ja varusteet

On tärkeää, että lastenkirjastolla on viihtyisät tilat, ja mukavuus on olennainen huomioonotettava seikka. Kirjastossa käytettävän kalustuksen ja varusteiden tulee olla tarpeeksi tukevia, jotta ne kestävät aktiivista käyttöä ja kulutusta. Kirjastojen tulee panostaa kovaa käyttöä kestäväan ja helposti korjattavaan teknologiaan, varusteisiin ja kalustukseen. Teini-ikäisille mukavat kalusteet tarkoittavat sohvia, sohvapöytiä, säkkituoleja ja muita rentoja kalusteita.

Kirjojen esittelyhyllyjen tulee olla kiinnostavia ja houkuttelevia. Hyllyjen tulee sopia erilaisten materiaalien esittelemiseen, ja niiden tulee olla matalia, jotta resurssit ovat helposti lasten käytettävissä. Erikorkuiset hyllyt tuovat kirjat aina aikuisten ja joidenkin lasten ulottuville, mutta eivät kaikkien. Dynaaminen lähestymistapa kirjojen varastointiin ja esittelyyn on paras tapa ratkaista tämä ongelma. Esillä ja ulottuvissa olevien kirjojen säännöllinen kierrätys kirjastotilassa lisää valinnanmahdollisuuksia ja parantaa kaikkien mahdollisuutta käyttää kirjoja. Kun mahdollisimman moni hylly on matala, kirjat ja muut materiaalit ovat kaikkien kirjastonkäyttäjien saatavilla.

Valaistus

Valaistuksella säädetään sitä, miltä kirjastotila tuntuu ja näyttää. Suotuisinta on käyttää sekä luonnonvaloa että sisävalaistuksen tekniikoita. Useimmat lukijat pitävät lukiessaan luonnonvalosta, ja erilaisia valaistuksen tasoja tarvitaan opiskelutiloihin ja tunnelman luomiseen hiljaisemmille alueille. Erilaiset tunnelmavalaukset ovat suosittuja teini-ikäisille suunnitelluilla alueilla.

Opasteet ja reitit

Lastenkirjaston opasteet ovat olennainen osa käyttäjien kanssa viestimistä. Paikallisessa yhteisössä käytetyillä kielillä kirjoitetut ystävälliset opasteet saavat kaikki tuntemaan olonsa tervetulleiksi. Kirjastosuunnitelmiin pitäisi kuulua olennaisena osana opasteet, joissa on lapsille suunnattuja kuva- ja tekstivihjeitä (kuten kuvakkeita) saatavilla olevasta materiaalista. Makaton-opasteet (sanasto, joka käyttää merkkejä ja symboleita opettamaan viestintää, kieltä ja lukutaitoa) voivat tarjota kaikille lapsille ja perheille mahdollisuuden käyttää resursseja.¹

Kirjastotilojen saavutettavuus

Yleisen suunnittelulähestymistavan mukaan tilojen tulee olla kaikkien saavutettavissa.

Terveys ja turvallisuus

Lastenkirjaston tulee olla turvallinen paikka, ja henkilökunnan pitää olla tietoisia terveyttä ja turvallisuutta koskevasta lainsäädännöstä.

Käyttäjien kuunteleminen

Otetaan lapset ja nuoret aikuiset mukaan suunnittelemaan kirjastotilaa. Uusia kirjastoja kehitettäessä ja suunnitellessa käyttäjien osallistuminen on tärkeää. Innovatiivisten kirjaston työntekijöiden tulee kuunnella lasten ja nuorten aikuisten ideoita kirjastotilaa luodessa.

Tanskalainen [Model Programme for Public Libraries](#) -malliohjelma – esimerkki luovasta suunnittelusta ja hyvistä käytännöistä

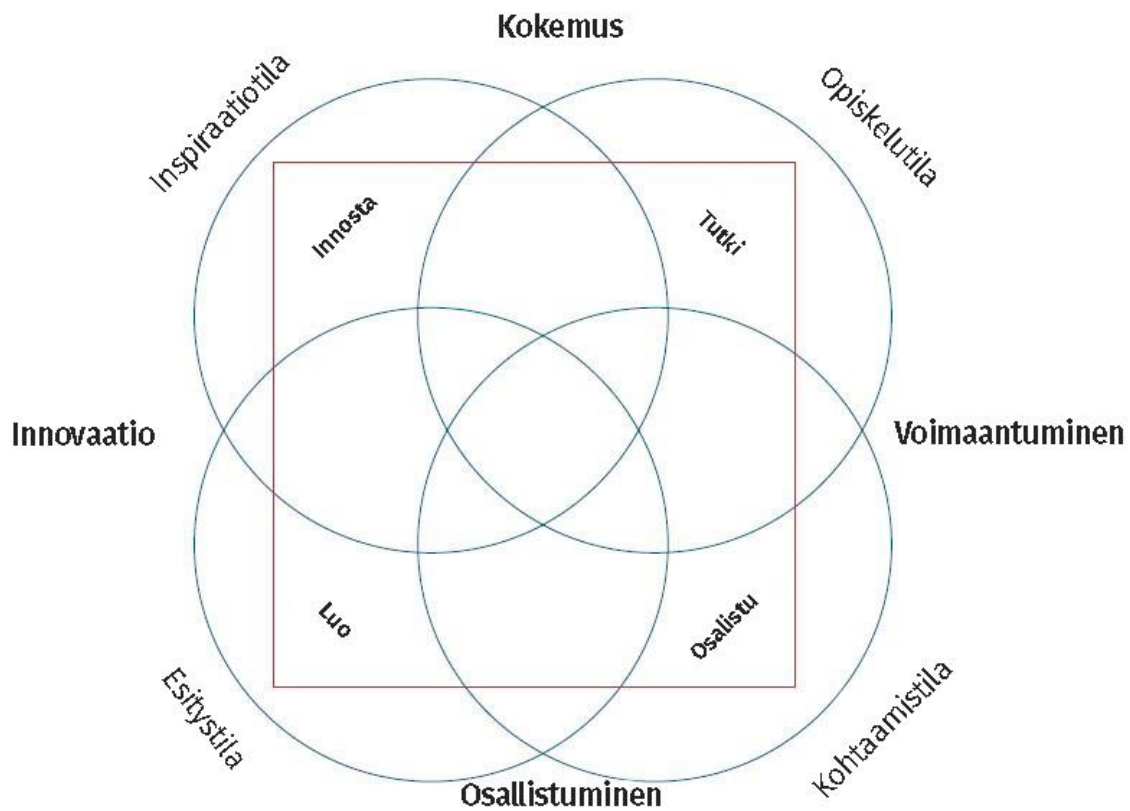
Tanskalaiset kirjastotieteen ja informatiikan tutkijat Dorte Skot-Hansen, Henrik Jochumsen ja Casper Hvenegaard Hansen ovat luoneet mallin, joka kuvaa yleisen kirjaston muutosta passiivisesta kokoelmaan perustuvasta tilasta aktiivisemmaksi tilaksi, josta voi saada kokemuksia ja inspiraatiota ja joka toimii paikallisena kohtaamispaikkana. Malli koostuu neljästä päällekkäisestä tilasta: inspiraatiotilasta, opiskelutilasta, kohtaamistilasta ja esitystilasta. Näiden neljän tilan kokonaistavoite on tukea neljää tulevaisuuden yleisen kirjaston tavoitetta:

¹ Suom. huom. Suomessa Makaton ei ole järjestelmällisessä käytössä.

- kokemusta
- osallistumista
- voimaantumista
- innovaatiota.

Mainittuja tiloja ei pidä nähdä konkreettisina fyysisinä huoneina, vaan enemmänkin mahdollisuuksina, jotka voidaan toteuttaa sekä fyysisessä kirjastossa että verkkoympäristössä.

Yleisen kirjaston neljä tilaa:

Mallia voidaan käyttää:

- välineenä kirjastojen järjestämisessä, uudelleenjärjestämisessä, suunnittelussa ja rakentamisessa
- välineenä kirjastojen kehittämisessä esim. kumppanuuksien kautta
- hallinnon ja viestinnän työkaluna yhdessä kirjastosuunnitelmien ja toimintaperiaatteiden kehityksen kanssa
- työkaluna kirjaston roolin viestimässä (paikallisille) poliitikoille
- lähtökohdiana keskustelulle yleisen kirjaston roolista demokraattisen yhteiskunnan jatkuvassa kehityksessä.

Osa F

Markkinointi ja mainonta

Lastenkirjaston työntekijöiden tulee olla kirjastojen vahvoja puolestapuhujia kansallisen ja alueellisen johdon tasolla, sekä antaa näyttöä kirjastojen vaikutuksesta ja merkityksestä lukemisen ja lukutaidon vahvistamisessa. Lastenkirjaston työntekijät keskittyvät yhteisöihinsä ja saavat lapset ja nuoret aikuiset kiinnostumaan resurssien ja palveluiden mainonnasta. Lukeminen ja lukutaito ovat keskeisiä taitoja 2000-luvun yhteiskunnassa ja niiden merkitystä tulee jatkuvasti tukea. Lastenkirjaston työntekijät voivat käyttää markkinointitekniikoita selvittääkseen, mitä käyttäjät tarvitsevat ja miten tehdä tehokkaita suunnitelmia näihin tarpeisiin vastaamiseksi. Kirjaston tulee myös markkinoida palveluitaan ja resurssiaan lapsille ja yhteisölle. Lapsia ja nuoria aikuisia voidaan rohkaista auttamaan heitä kiinnostavien kirjastopalveluiden ja -resurssien markkinoinnissa. Heitä voidaan innostaa myös vapaaehtoistyöhön.

Markkinoinnissa on kyse asiakastarpeiden ennakoinnista ja niihin vastaamisesta. Siinä myös tavoitetaan asiakkaita ja luodaan yhteyksiä. Tämä vaatii kirjastohenkilökunnalta ponnistelua ja luovuutta, jotta saadaan tehokkaasti tavoitettua niitä ryhmiä ja yksilöitä, joilla ei ole ollut tapana käyttää kirjastoa tai joilla ei ole olemassa olevaa lukemisen kulttuuria. Lastenkirjaston työntekijöiden tulee olla aktiivisia yhteisön tavoittamisessa eikä vain odottaa, että ihmiset tulevat kirjastoon.

On tärkeää, että lastenkirjasto kehittää suunnitelman kirjaston ja sen resurssien markkinointiin ja mainontaan tavalla, joka on kohdeyleisöä ajatellen tarkoituksenmukaisin. Tähän voi sisältyä esimerkiksi:

- painettujen, elektronisten ja viestintävälineiden myönteinen käyttö
- sosiaalisen media käyttö lasten, nuorten aikuisten ja perheiden tavoittamiseen
- näyttelyt ja esittelyt
- tehokkaat opasteet ja reitit sekä sisällä että ulkona
- säännölliset julkaisut ja resurssilistausten ja esitteiden valmistaminen
- lukemis- ja lukutaitokampanjat ja kirjailijavierailut
- kampanjojen suunnittelu sellaisia lapsia varten, joilla on fyysisiä- tai aistivamvoja
- kirjamesut
- vuosittaiset kirjastoviikon juhlinnat ja muut yhteiset markkinointitapahtumat
- puhe-esitykset ja yhteistyö yhteisön ryhmien kanssa

Tämä lista ei ole kaikenkattava, ja muita markkinointi- ja mainontatoimia voidaan järjestää paikallisten olosuhteitten mukaan.

Osa G

Arviointi ja vaikutus

Arviointi on olennainen ja tärkeä osa kirjastopalveluiden tarjoamista ja keskeinen osa suunnitteluprosessia. Arviointi on jatkuvaa ja alkaa strategiasta ja suunnittelusta. Koska kyseessä on jatkuva käytäntö, se vaatii ajallista ja rahallista panostusta. Arviointi voi tarjota työkalun ohjelmien ja palveluiden kehittämiseen, ja mikäli kerätty ja analysoitu tieto on sopivaa, se voi toimia myös toimintaperiaatteiden perustana. Se täytyy yhdistää ennalta määritelyihin tavoitteisiin ja tuloksiin. Lastenkirjaston palveluiden ja ohjelmien arviointi voi auttaa selvittämään, vastaavatko ne paikallisen yhteisön lasten tarpeisiin. Arviointiprosessin alkaessa kirjastolla tulisi jo olla toiminta-ajatus, joka on yhdenmukainen näkemyksen ja arvojen kanssa. On hyödyllistä kehittää arviointisuunnitelma, jossa hahmotellaan tavoitteet, tutkimuskysymykset sekä kerättävien tietojen ja näytön laatu.

Käyttäjätutkimuksia ja kirjaston tutkimuksia tarpeista ja toiminnasta voidaan käyttää prosessin eri vaiheissa. Ensimmäinen askel on tunnistaa, mitä halutaan saavuttaa, ja on tärkeää päättää, mitä pidetään merkityksellisenä näyttönä ja miksi. Sekä laadullisia että määrällisiä mittauksia tulee käyttää määrittäessä lasten ohjelmien ja palveluiden menestyksekkyyttä.

[IFLAn Global Vision](#) -raporttiiviestelmässä todetaan, että kirjastoilla on mahdollisuus ymmärtää yhteisön tarpeita paremmin ja suunnitella vaikuttavia palveluita. Kirjastojen tulee varmistaa, että niiden sidosryhmät ja yhteisöt ymmärtävät lastenpalveluiden merkityksen ja vaikutuksen. Vaikutuksen arviointia voidaan toteuttaa joko ohjelman tai toimintaperiaatteena, ja se voi tuottaa tietoa jonkin toimen mukanaan tuomista vaikutuksista. Tämän tyyppinen arviointi keskittyy tuloksiin tai niihin vaikutuksiin, joita palveluilla ja ohjelmilla on lapsiin ja yhteisöihin. On olemassa useita kansainvälisiä normeja, jotka liittyvät kirjasto- ja tietoon. [SFS-ISO 16439:2016 Tieto ja dokumentointi. Kirjastojen vaikuttavuuden arvioinnin menetelmät ja toimenpiteet](#) tarjoaa kirjastoyhteisölle opastusta kirjastojen vaikuttavuuden ja merkityksen arvioinnin menetelmissä. Se kehitettiin vastauksena maailmanlaajuiseen kysyntään kirjaston vaikuttavuuden arvioinnin ohjeistuksesta.

Kun lasten kirjasto-ohjelmalle kehitetään arviointisuunnitelmaa, tiettyjä käytännön kysymyksiä täytyy ottaa huomioon:

- Mitä arvioidaan?
- Minkälaista näyttöä tarvitaan?
- Koska arviointi kannattaa toteuttaa?
- Mitä kriteerejä käytetään ohjelman tehokkuuden arviointiin?
- Mitkä ovat ne tehokkuuskriteerit, jotka ohjelman täytyy saavuttaa ollakseen menestyksellinen?
- Jos halutaan tehdä vertailuja tietyllä ajanjaksolla, kuinka helppoa prosessin toistaminen on?
- Mitkä johtopäätökset ohjelman tehokkuudesta ovat aiheellisia saatavilla olevan näytön perusteella?
- Miten tuloksia käytetään muutoksen toteuttamiseen?

IFLAn [Libraries and the Sustainable Development Goals: a storytelling manual](#) on kirjastotyöntekijöiden ja kirjaston puolesta puhujien opas, joka tukee vaikuttamispyrkimyksissä. Tämä opas tarjoaa myös digitaalisen tilan, jossa voi jakaa kertomuksia lastenkirjaston toiminnasta, projekteista ja ohjelmista sekä niiden vaikutuksesta paikalliseen yhteisöön, sekä miten ne myötävaikuttavat YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin (SDG).

Lähteet

Tässä on listattuna lähteet, joihin viitataan alkuperäisessä IFLAn Suositukset 0–18-vuotiaiden lasten kirjastopalveluille -asiakirjassa.

ALA Competencies for Librarians Serving Children in Public Libraries (2015)

Saatavilla osoitteessa: <http://www.ala.org/alsc/edcareers/alsccorecomps>

IFLA Access to libraries for persons with disabilities - Checklist / By Birgitta Irvall and Gyda Skat Nielsen. The Hague, IFLA Headquarters, 2005. (IFLA Professional Reports: 89)

Saatavilla osoitteessa: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/89.pdf>

IFLA Code of Ethics for Librarians and other Information Workers (2012)

Saatavilla osoitteessa: <http://www.ifla.org/files/assets/faife/news/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Short.pdf>

IFLA The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development / [International Federation of Library Associations and Institutions]. 2001. Ed. for the Section of Public Libraries by Philip Gill et. al. München: Saur. (IFLA publications; 97)

Saatavilla osoitteessa: <http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/archive/the-public-library-service/publ97pdf>

IFLA Global Vision Report Summary: Top 10 Highlights and Opportunities (2018)

Saatavilla osoitteessa: <https://www.ifla.org/files/assets/GVMultimedia/publications/gv-report-summary.pdf>

IFLA Guidelines for Continuing Professional Development: Principles and Best Practices (2016)

Saatavilla osoitteessa: <https://www.ifla.org/files/assets/cpdwl/guidelines/ifla-guidelines-for-continuing-professional-development.pdf>

IFLA Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia - Revised and extended 2014

Saatavilla osoitteessa: https://www.ifla.org/files/assets/lsn/publications/guidelines-for-library-services-to-persons-with-dyslexia_2014.pdf

IFLA Libraries and the Sustainable Development Goals: A Storytelling Manual (2018)

Saatavilla osoitteessa: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/libraries-development/documents/sdg-storytelling-manual.pdf>

IFLA School Library Guidelines (2015)

Saatavilla osoitteessa: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf>

IFLA Statement on Social Media, Children and Young Adults @the Library - Safety, Privacy and Online Behavior (2015)

Saatavilla osoitteessa: https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/social_media_children_and_young_adults.pdf

IFLA The World Through Picture Books (2015)

Saatavilla osoitteessa: <https://www.ifla.org/node/6718>

International Standard (ISO) 16439 2014 *Information and Documentation: Methods and Procedures for Assessing the Impact of Libraries*. London: British Standards Institution

Saatavilla osoitteessa: <https://www.iso.org/standard/56756.html>

United Nations (2015) Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development.

Saatavilla osoitteessa: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

United Nations Convention on the Rights of the Child

Saatavilla osoitteessa:

https://downloads.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_united_nations_convention_on_the_rights_of_the_child.pdf?ga=2.85656529.912118185.1528787806-357630985.1527926324

Universal Declaration of Human Rights

Saatavilla osoitteessa: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf

Young Adult Library Services Association (YALSA) Teen Services Competencies for Library Staff

Saatavilla osoitteessa:

http://www.ala.org/yalsa/sites/ala.org.yalsa/files/content/YALSA_TeenCompetencies_web_Final.pdf

Lähteet, joihin viitataan suomenkielisessä versiossa

IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994. Suomenkielinen käännös.

Saatavilla osoitteessa: <https://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/publications/PL-manifesto/pl-manifesto-fi.pdf>

SFS-ISO 16439:2016 Tieto ja dokumentointi. Kirjastojen vaikuttavuuden arvioinnin menetelmät ja toimenpiteet. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto SFS.

Saatavilla osoitteessa: <https://sales.sfs.fi/fi/index/tuotteet/SFS/ISO/ID2/1/424006.html.stx>

Verkkosisällön saavutettavuusohjeet (WCAG) 2.0

Saatavilla osoitteessa: <https://www.w3.org/Translations/WCAG20-fi/>

Yhdistyneiden Kansakuntien Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus

Saatavilla osoitteessa: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/fin.pdf

Yhdistyneiden kansakuntien Yleissopimus lasten oikeuksista

Saatavilla osoitteessa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Kysymykset ja näkökulmat: Dr Carolyn Rankin, carolynn.rankin@gmx.co.uk